

გლობალური უთანასწორობა: მოდერნიზაციისა და დამოკიდებულების თეორიის ანალიზი

**ნანა ლოპუნიძე, ქრისტინე ჯინჭველეიშვილი,
ანი კენჭაშვილი, სალომე ლომსაძე**
თსუ, ბაკალავრიატის მე-3 კურსის სტუდენტები.

რეზიუმე

ისტორია გვასწავლის, რომ უთანასწორობა - უსამართლო განსხვავება ადამიანთა ჯგუფებს შორის, როდესაც ზოგიერთი ფლობს სიმდიდრის, სტატუსისა და შესაძლებლობების უფრო მეტ ოდენობას, რაც იწვევს არათანაბარ განაწილებასა და ურთიერთობის ბუნებას - გახლავთ მნიშვნელოვანი მიზეზი რადიკალური სოციალური თუ პოლიტიკური მისწრაფებისა. გლობალური უთანასწორობა, რაც ძირითადად იგრძნობა შემოსავლების უთანასწორობაში მსოფლიოსთვის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი გამოწვევას წარმოადგენს. აღნიშნული უთანასწორობა მრავალ პრობლემას წარმოქმნის, რომელთა ემპირიული მაგალითები მრავლად მოიპოვება, შესაბამისად აღნიშნულ პრობლემათა გადაჭრის გზები შემოთავაზებული გახლავთ ხოლმე სხვადასხვა თეორიული დისკურსების მიერ. მათ შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი მოსაზრებებისა და რჩევების შემცველი გახლავთ მოდერნიზაციის თეორია და დამოკიდებულების თეორია. ისინი საკითხის მრავალი ასპექტის გარშემო საპირისპირო/საწინააღმდეგო ვარაუდებს ავითარებენ. კერძოდ ძირითადი მათი საკვანძო მოსაზრებები მდგომარეობს იმაში, რომ დაბალ-შემოსავლიანი სახელმწიფოები განიცდიან ინდუსტრიალიზაციის ნაკლებობას და, რომ მათ შეუძლიათ გაუმჯობესება თავიანთი ეკონომიკური მდგომარეობისა კულტურული ღირებულებებისა და დამოკიდებულებების მორგება/შეთავსებით ინდუსტრიალიზაციასთან და, ეკონომიკური ზრდის სხვა ფორმების განვითარების უზრუნველყოფით. ხოლო დამოკიდებულების თეორიის ძირითადი ვარაუდი

გახლავთ ის, რომ გლობალური უთანასწორობა გამოწვეულია „ბირთვი სახელმწიფოების“ მიერ „ნახევრად-პერიფერიული“ და „პერიფერიული“ სახელმწიფოების ექსპლოატაციით და, რომ „ბირთვი“ ექსპლოატაციას უწევს „პერიფერიას“, ის ამ უკანასკნელის ბაზარზე ყიდის საკუთარ ძვირადღირებულ წარმოებულ პროდუქციას, მაშინ როდესაც „პერიფერია“ ყიდის მხოლოდ იაფ ნედლ მასალასა და სამუშაო ძალას, რაც ხელს უწყობს არათანაბარ კაპიტალის გაცვლას. შესაბამისად სწორედ ამ ორი თეორიის შედარებითი ანალიზი სხვადასხვა ზოგადი თუ კონკრეტული მაგალითების გამოყენებით წარმოადგენს მთავარ საფუძველს იმისა, რომ პასუხი გაეცეს ზემოთ ჩამოყალიბებულ მთავარ საკვლევ კითხვებს და წარმოადგენს ნაშრომის ძირითად მიზანს.

საკვანძო სიტყვები: ბირთვი სახელმწიფოები, ნახევრად-პერიფერიული და პერიფერიული სახელმწიფოები, პირველი მსოფლიო, მესამე მსოფლიო, დამოკიდებულება, დაქვემდებარება, განვითარება, გლობალური უთანასწორობა, დამოკიდებულების თეორია, მოდერნიზაციის თეორია.

შესავალი

შემოსავლებისა, თუ ზოგადად გლობალური უთანასწორობა არის დღესდღეობით ერთ-ერთი მთავარი განხილვის საგანი მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის ანგარიშის მიხედვით, რაც დაკავშირებულია მსოფლიო სიმდიდრის განაწილების თავისებურებებთან. 2011 წლის მოხსენებაში, მსოფლიო ეკონომიკურმა ფორუმმა შეადგინა სია, სადაც უთანასწორობა, განიხილებოდა, როგორც ყველაზე შეუფასებელი გლობალური ტენდენცია.¹ უახლესი შვეიცარიული ანგარიში აფასებს, რომ მსოფლიო მოსახლეობის მდიდარი ნაწილი, რომელიც შეადგენს მსოფლიო მოსახლეობის ერთ პროცენტს, ფლობს დაახლოებით მსოფლიო სიმდიდრის ნახევარს, მაშინ როდესაც, უმდაბლესი/უღარიბესი ნაწილი მსოფლიო მოსახლეობისა ფლობს

1 Armer, J. Michael and John Katsillis. 2010. "Modernization Theory." Encyclopedia of Sociology, edited by E. F. Borgatta. Retrieved January 5, 2012

მსოფლიო სიმდიდრის ერთ პროცენტზე ნაკლებს.¹ ეს გახლავთ გლობალური უთანასწორობის დიდი სურათის მხოლოდ მცირე ნაწილი. არსებობს მრავალი თეორია, რომლებსაც მკვლევარები ავითარებენ აღნიშნული მოვლენის შესასწავლად. ორი ყველაზე ფართოდ აღიარებული პერსპექტივა გახლავთ გლობალური სტრატეგიკაციისა და უთანასწორობის შესახებ მოდერნიზაციისა და დამოკიდებულების თეორია.

შესაბამისად, ისმის მრავალი კითხვა უთანასწორობასთან დაკავშირებით. რა იწვევს ღარიბი ქვეყნების კიდევ უფრო გაღარიბებასა და მდიდარი სახელმწიფოების კიდევ უფრო გამდიდრების ფაქტს? არსებობს თუ არა აღნიშნული ზოგადი ფაქტი რეალურად? რომელი თეორია, მოდერნიზაციისა თუ დამოკიდებულების თეორია აღწერს და გვთავაზობს უკეთეს ანალიზსა და პრობლემის გადაჭრის გზებს აღნიშნული საკითხის ირგვლივ? რა გახლავთ აღნიშნული თეორიული დისკურსების მთავარი კრიტიკა და სხვ.

ნაშრომის მიზანი გახლავთ, კონკრეტული უგანდასა და იტალიის მარტივის მაგალითის საფუძველზე მოდერნიზაციისა და დამოკიდებულების თეორიის ვალიდურობის იდენტიფიკაცია. და უფრო ზოგად ჭრილობში, ნაშრომის მიზანია აღნიშნული ორი თეორიული დისკურსის შედარებითი ანალიზი მესამე სამყაროს სახელმწიფოების ზოგადი ჯგუფის საფუძველზე.

ძირითადი ნაწილი

მოდერნიზაციის თეორია შეიცავს ვარაუდს, რომ დაბალ-შემოსავლიანი სახელმწიფოები განიცდიან ინდუსტრიალიზაციის ნაკლებობას და, რომ მათ შეუძლიათ გაუმჯობესება თავიანთი ეკონომიკური მდგომარეობისა კულტურული ღირებულებებისა და დამოკიდებულებების მორგება/შეთავსებით ინდუსტრიალიზაციასთან და, ეკონომიკური ზრდის სხვა ფორმების განვითარების უზრუნველყოფით.² აღნიშნული თეორია სილა-

1 Ibid,

2 Graig, A., Hulme, D. and Turner, M. (2007) *Challenging global inequality: development theory and practice in the 21st century*. London: Palgrave Macmillan

რიბესა და დაქვემდებარებას განიხილავს, როგორც ტრადიციული კულტურული სისტემის შედეგს, რომლის მთავარი მახასიათებლები გახლავთ სტაგნაცია, უცვლელი „სტატუს კვო“, სულიერი ღირებულებების დომინანტობა, არაპროგრესული და არაინოვაციური ბუნება და მათი ცხოვრების საარსებო საშუალებების თავისებურებები. მოდერნიზაციის თეორიისთვის სიღარიბიდან დაღწევის მნიშვნელოვანი საშუალებაა თანამედროვედ გახდომა. იყო „თანამედროვე“ ნიშნავს იყო „ტრადიციულის“ საწინააღმდეგო. თანამედროვე საზოგადოება გახლავთ ისეთი საზოგადოება, რომელიც შეიცავს დინამიურ, პროგრესულ, ინოვაციურ, ინდივიდუალურ მახასიათებლებს და, რომელიც მისდევს ცხოვრების კაპიტალისტურ გზას.¹ აღნიშნული თეორიის მომხრეები იზიარებენ დეტერმინისტულ ხედვას - ყველა ტრადიციული საზოგადოება საბოლოოდ ჩამოყალიბდება „თანამედროვე“ მახასიათებლების მატარებლად.

რაც შეეხება დამოკიდებულების თეორიას, ეს უკანასკნელი შეიქმნა მოდერნიზაციის თეორიის დასავლურ-ცენტრული მოსაზრების საპასუხოდ. დამოკიდებულების თეორია შეიცავს მოსაზრებას, რომ გლობალური უთანასწორობა გამომწვეულია „ბირთვი სახელმწიფოების“ მიერ „ნახევრად-პერიფერიული“ და „პერიფერიული“ სახელმწიფოების ექსპლოატაციით.² აღნიშნული თეორია ეფუძნება მარქსის მოსაზრებებს, რომელიც თავის ნაშრომებში აღნიშნავდა, რომ ისტორია არის კლასებს შორის ბრძოლა და, განსაკუთრებით, იმ ერთეულებს შორის, რომლებიც, ერთი მხრივ, ფლობენ წარმოების საშუალებებს, რომლებიც ინოვებიან, როგორც „ბურჟუაზები“ და, მეორე მხრივ, იმათ შორის, რომლებიც არ ფლობენ აღნიშნულ საშუალებებს და ინოვებიან, როგორც „პროლეტარიატები“.³ დამოკიდებულების თეორიაში აღნიშნული კონცეფცია მთავარ ადგილს იკავებს.

1 Isbister, J. (2001) *Promises not kept: the betrayal of social change in the thirds world*. 5th ed. Bloomfield: Kumarian press.

2 Hendricks, John. 2010. “Dependency Theory.” *Encyclopedia of Sociology*, edited by E.F. Borgatta. Retrieved January 5, 2012

3 Burchill, S., Devetak, R., Linklater, A., Paterson, M., Reus-Smit, Ch., and True, J. (2001) *Theories of international relations*. 2nd ed. London: Palgrave

აღნიშნული მოსაზრების მიხედვით, „ბირთვი სახელმწიფოები“ ფლობენ ტექნოლოგიურ და საწარმოო ძალაუფლებას, რომელიც მათ საშუალებას აძლევს აწარმოონ ღირებულების შემცველი პროდუქტები და იქონიონ კაპიტალის დაგროვების/აკუმულაციის მაღალი პოტენციალი. „პერიფერიულ“ სახელმწიფოებს, თავისმხრივ, შეუძლიათ მხოლოდ ნედლი მასალისა და სამუშაო ძალის შეთავაზება. „ბირთვი“ ექსპლოატაციას უწევს „პერიფერიას“, ის ამ უკანასკნელის ბაზარზე ყიდის საკუთარ ძვირადღირებულ წარმოებულ პროდუქციას, მაშინ როდესაც „პერიფერია“ ყიდის მხოლოდ იაფ ნედლ მასალასა და სამუშაო ძალას, რაც ხელს უწყობს არათანაბარ კაპიტალის გაცვლას.¹ აღნიშნული თეორიის მომხრეების თანახმად განგრძობადმა არათანაბარმა გაცვლამ კიდევ უფრო გააღარიბა მესამე სამყაროს სახელმწიფოები და აგრძელებს მათ გაღარიბებას დღემდე. როგორც ვხედავთ, მოდერნიზაციისა და დამოკიდებულების თეორია აღქმულია, როგორც ერთმანეთის კონკურენტი პერსპექტივები, რომლებიც ხსნიან განვითარების საკითხებს, როგორებიცაა დაქვემდებარება, უთანასწორობა და სიღარიბე. მართლაც, მათ აქვთ განსხვავებული ხედვები და მიდგომები ხაზგასმული საკითხების თაობაზე. ასევე მრავლად მოიძებნება ორივე თეორიის ფარგლებში მრავალი ემპირიული მაგალითები აღნიშნული თეორიების ვალიდურობის შესამოწმებლად.

უპირველეს ყოვლისა, საინტერესოა ბრანკო მილანოვიჩის მოსაზრების განხილვა, რომლის მიხედვითაც უთანასწორობა ერებს შიგნით იზრდება, მაგრამ უთანასწორობა გლობალური კონტექსტით ნელი ტემპით მცირდება, რადგან საშუალო კლასი ჩნდება მრავალ სახელმწიფოში, მაგალითად ჩინეთში, ინდოეთში და, რომ ამერიკის შეერთებული შტატების მრავალი ოჯახის შემოსავლები განიცდის სტაგნაციას და, უფრო მეტიც, ინფლაციის შემდგომ მცირდება.² მეორე მხრივ, როგორც მო-

1 Ibid, (fn 3)

2 Milanovic, Branko. *Worlds Apart: Measuring International and Global Inequality*. Princeton, NJ: Princeton UP, 2005. - See more at: <http://www.gc.cuny.edu/branko-milanovic#sthash.ThEU7y9L.dpuf>

გეხსენებათ, დამოკიდებულების თეორია გულისხმობს, იმას, რომ განვითარებული სახელმწიფოები, რომლებიც აგრძელებენ აწარმოონ ღირებულების შემცველი პროდუქცია მათივე ტექნოლოგიური უპირატესობისა და მაღალკვალიფიციური მუშახელის მაღალი რაოდენობის მეშვეობით, შედეგად ვიღებთ იმას, რომ აღნიშნული პროდუქცია უფრო ძვირადღირებულია ვიდრე ნედლი მასალა.¹ განვითარებადი სახელმწიფოების ძირითადი საექსპორტო ნაწარმი გახლავთ სწორედ აღნიშნული ნედლი მასალა, მაშინ როდესაც, მათი იმპორტი შეიცავს სწორედ ზემოთ ნახსენებ ძვირადღირებულ წარმოებულ პროდუქციას, რაც თავისთავად ქმნის უთანასწორობას.²

დამოკიდებულების თეორია კარგად ესადაგება უგანდასა და იტალიის მაგალითებს. უგანდას ეკონომიკა ყვაოდა სანამ ყავის მსოფლიო ფასი გახლდათ მაღალი, თუმცა, მას შემდეგ რაც ყავის ღირებულება გლობალურ ბაზარზე შემცირდა, შესუსტება დაიწყო უგანდას ეკონომიკამაც.³ აღნიშნული მაგალითი ასახავს არა მარტო მგრძნობელობასა და დამოკიდებულებას ნედლ მასალაზე, არამედ აღწერს იმასაც, თუ რა შეადგენს მისი საგარეო ექსპორტის მნიშვნელოვან ნაწილს. რაც შეეხება იტალიასა და მისი ყავის ტრადიციებს, ყავის ბიზნესი არის არსებითი ქვეყანაში ყავის დამუშავებიდან და შეფუთვიდან დაწყებული ყავის გადამამუშავებელი აპარატების წარმოებით დასრულებული. იტალიაში, აღსანიშნავია, რომ ყავა არ იზრდება. ყავის მარცვლების, როგორც ნედლი მასალის, იმპორტირება ხდება იტალიაში შედარებით იაფად მთელი მსოფლიოდან, განსაკუთრებით იმ სახელმწიფოებიდან, რომლებიც ყავის მოსავლიანობით დომინანტი სახელმწიფოებია, როგორებიცაა ბრაზილია, ვიეტნამი, ინდოეთი და სხვა სახელმწიფოები უგანდას ჩათვლით. იტალიამ გამოიმუშავა ყველაზე ბალანსირებული გზა ყავის დამუშავებისა და ასევე შეფუთვისა, რაც

1 Ibid, (fn, 3)

2 Ibid, (fn, 3)

3 Dever, J. (2010). The Italian coffee market 2010 (online).http://gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/The%20Italian%20Coffee%20Market%202010_Rome_Italy_12-3-2010.pdf

უზრუნველყოფს მათ შენახვას, როგორც ახალი. ეს ღირებულების შემცველი კომპონენტები განსაზღვრავს დიდ წილად მის ექსპორტ-იმპორტის გაცვლას სხვა სახელმწიფოებთან. დამატებით, იტალია აწარმოებს ყავის საუკეთესო გადამამუშავებელ აპარატურას, რომელთათვისაც შესაძლოა გადაიხადონ 70-დან 1000 ამერიკულ დოლარამდე. ყავის მარცვლები, თავისმხრივ, შესაძლოა ფასობდეს 75 ცენტი ერთ ფუნტი ყავის მარცვლისთვის. შესაბამისად, დამუშავებული და შეფუთული ყავის ერთი შეკვრა, შესაძლოა, ფასობდეს 8-დან 20 ამერიკულ დოლარამდე.¹ რამდენად თანასწორია აღნიშნული გაცვლა, მაშინ როცა გაცვლა არ არის პირდაპირი უგანდასა და იტალიას შორის იმპორტ/ექსპორტში? ერთი ნათელი გახლავთ, რომ ღირებულება-შემცველი პროდუქცია ფლობს შედარებით მაღალ შემოსავლის პოტენციალს, რაც გახლავთ მთავარი რამ რაც აკლიათ განვითარებად სახელმწიფოებს. ისინი, ჩვეულებრივ, განიცდიან აღნიშნული ღირებულება-შემცველი პროდუქციის წარმოების უნარის ნაკლებობას, რაც შესაძლოა უკეთ აისახოს თავიანთ საგარეო გაცვლის ბალანსზე. მიუხედავად იმისა, რომ დამოკიდებულების თეორია ვერ უზრუნველყოფს მყარ და ნათელ პრობლემის გადაჭრის გზებს, მთავარი აღსანიშნავია, რომ ღირებულება-შემცველი პროდუქცია განიხილება, როგორც ლოგიკური გადანყვეტა.

უფრო ზოგადი კონტექსტით, მესამე სამყაროს სახელმწიფოებში დაქვემდებარების მიზეზების იდენტიფიკაცია შესაძლებელია მოიძებნოს ორივე, მოდერნიზაციისა და დაქვემდებარების თეორიებში. ორივე თეორია უპირისპირდება ერთმანეთს იმ მიზეზების იდენტიფიკაციისას, რომლებიც წარმოადგენენ პასუხებს სხვადასხვა კითხვებზე, მათ შორის, კითხვაზე რატომ განიცდიან მესამე სამყაროს სახელმწიფოები განვითარების სიმცირეს.² პრობლემის გადაჭრის განსხვავებული გზები გახლავთ შემოთავაზებული მონინალმდეგე თეორიების მიერაც, რომლებიც ასევე განსხვავებულ სტრატეგიებს სთავაზო-

1 Ibid,

2 Ibid, (fn, 4)

ბენ მესამე სამყაროს სახელმწიფოებს.

თავდაპირველად, აღსანიშნავია თავად „დაქვემდებარებისა“ და „განვითარების“ კონცეფციების განმარტება. ვოლტერ როდნეის მიხედვით, განვითარება ადამიანთა საზოგადოებაში გახლავთ მრავალმხრივი პროცესი. ინდივიდუალურ დონეზე ის შეიცავს გაზრდილ უნარებსა და საშუალებებს, მზარდ თავისუფლებას, შემოქმედებითობას, თვითდისციპლინასა და სხვ. საზოგადოება ვითარდება ეკონომიკურად, რადგან მისი წევრები ზრდიან უნარებს გაუმკლავდნენ გარემოს. განვითარება, თავის მხრივ, გახლავთ დაწყვილებული ეკონომიკურ ცვლილებასთან და ნებისმიერი ეკონომიკური პროგრესი არეკვლას ჰპოვებს განვითარებაზეც.¹

დაქვემდებარება განხილვა როგორც სანინალმდეგო ვითარება განვითარებისა, თუმცა ის შესაძლოა იქნეს განხილული უფრო რეალისტური იდეებიდან, როგორც არაადეკვატურობა ვიდრე სრულყოფილი ნაკლებობა. ვალტერ როდნეის მიხედვით, დაქვემდებარება არ გახლავთ განვითარების არარსებობა და, რომ დაქვემდებარება იქნეს მნიშვნელობას მხოლოდ, როგორც განვითარების შედარებითი დონეების საშუალებად.²

მოდერნიზაციის თეორია აყალიბებს მოსაზრებას, რომ მესამე სამყარო იმყოფება დაქვემდებარებულ მდგომარეობაში, რომლის მიზეზიც გახლავთ ისტორიული მარცხი, რაც დაკავშირებულია ტექნოლოგიის მოდერნიზებისა და ინდუსტრიალიზაციის ნაკლებობასთან. აღნიშნული მტკიცება ასევე გულისხმობს, რომ მესამე სამყაროს სახელმწიფოები დარჩენილნი არიან პირველი სამყაროს მიღმა, ეს უკანასკნელი კი მოიცავს დასავლურ ევროპულ და ჩრდილოეთ ამერიკის სახელმწიფოებს და, რომ მესამე სამყაროს ქვეყნებმა უნდა დაენიონ ამ უკანასკნელ ქვეყნებს იმ საშუალებებისა და ზომების გათავისებით, რასაც პირველი სამყაროს ქვეყნები ფლობენ/ავითარებენ. თეორია ასევე აღწერს პრობლემას, რაც ვითარდება იმ ტრა-

1 Rodney, W. (1973). *How Europe Underdeveloped Africa*. Dar-Es-Salaam: Bogle-L'Overture Publications, London and Tanzanian Publishing House

2 Ibid,

დიციებისა და სოციალური პრაქტიკის არსებობით, რაც ხელს უშლის სახელმწიფოებს მოდერნიზაციასა და განვითარებაში.

მესამე სამყაროს სახელმწიფოები საჭიროებენ დანარჩენი მსოფლიოსთან გათანაბრებას განვითარების იმ ხუთი სტადიის თანახმად, რომელსაც ბილ როსტოუ გვთავაზობს. უკან დარჩენის კონცეფცია გულისხმობს, რომ მოძრაობა დაქვემდებარებიდან (რაც გახლავთ პრიმიტიული) განვითარებისკენ (რაც გახლავთ, სავარაუდოდ, თანამედროვე) არის აუცილებელი. აქედან გამომდინარე, შედეგი გახლავთ ის, რომ ტრადიცია არის თანამედროვეობასთან კონფლიქტი, რომ ტრადიცია უნდა იქნას აღქმული, როგორც შეზღუდულად „ბოროტი“, მაშინ როდესაც მოდერნიზაცია გახლავთ ყველაზე ლოგიკურად მიღებული მეთოდოლოგია დიდი პერსპექტივის გათვალისწინებით.¹ იდეოლოგიურ აღქმაში, დასავლური კაპიტალიზმის სიმცირე გახლავთ ცენტრალური ელემენტი დაქვემდებარებისა და იდეოლოგიური კონვერტაცია საზოგადოებაში გახლავთ ასევე მთავარი ელემენტი განვითარებისა ეკონომიკურად ნაკლებად განვითარებული სახელმწიფოებისთვის.

რაც შეეხება ბილ როსტოუს ხუთ საფეხურს, საინტერესოა რას გვთავაზობს თითოეული საფეხური. „ტრადიციული საზოგადოების“ საფეხური, რომელიც გახლავთ პირველი საფეხური, შეიცავს რწმუნებას, რომ წარმოება არის ძირეულად აგროკულტურული სოციალურ ინსტიტუტებთან, როგორებიცაა თემებისა და კლანების ფორმა, სადაც არსებობს ფინანსური კაპიტალისა და ტექნოლოგიების ნაკლებობა. ამას მოყვება „გადასვლის წინაპირობის“ საფეხური, რომელშიც ფინანსური კაპიტალისა და ტექნოლოგიების ნაკლებობა საბოლოოდ მიღებულია საგარეო დახმარების სქემების საშუალებით, უცხოური ინვესტიციებით. შემდეგი გახლავთ „გადასვლის“ საფეხური, რომლის განმავლობაშიც არსებობს კულტურული კონვერტაცია, როგორც ძველი პრაქტიკა, რომელიც ადგილს უთმობს სასარგებლო თანამედროვე საქმიანობებს. მეოთხე საფეხუ-

1 Irwin, Patrick. 1975. “An Operational Definition of Societal Modernization.” *Economic Development and Cultural Change* 23:595–613

რი გახლავთ „მოძრაობა მომნიშვნეველ სტადიამდე“, როდესაც ნედლი მასალისა და წარმოებული პროდუქტების ექსპორტი მიმდინარეობას იწყებს, მაშინ როდესაც სახელმწიფო აყალიბებს თავის პოზიციას მსოფლიო სავაჭრო ბაზრებზე. შემდგომ ამისა, „მაღალი მასობრივი მოხმარების პერიოდი“, გახლავთ ბოლო საფეხური, რომელშიც ურბანიზაცია სრულდება და სოციალური კეთილდღეობა უმაღლეს სტადიას აღწევს.¹

აღნიშნული პრობლემის გადაჭრის სხვა გზებს რაც შეეხება, მოდერნიზაციის თეორია გვთავაზობს სამ განზომილებიან ცვლილებას მესამე სამყაროს სახელმწიფოებს შიგნით. აღნიშნული განზომილებები შეიცავს ინფრასტრუქტურულ განზომილებას, სოციალურ განზომილებასა და პოლიტიკურ განზომილებას. შესაბამისად, ინფრასტრუქტურული ცვლილებები მოიცავს ისეთ მაგალითებს, როგორებიცაა კაშხლები და გზატკეცილები; სოციალური ცვლილებები მოიცავს აღქმული ტრადიციული რწმენებისა და პრაქტიკისაგან განთავისუფლებასა და საგანმანათლებლო სისტემების მოდიფიცირებას თანამედროვე საზოგადოებისა და რაციონალურობის მახასიათებლებზე დაყრდნობით; პოლიტიკური ცვლილება მოიცავს ეფექტური ბიუროკრატიის შექმნასა და სახელმწიფო აპარატის მოდიფიცირებას.²

თუმცა, არსებობს მოდერნიზაციის თეორიის მრავალი კრიტიკა იმ თეორიებს შორის, რომელთა მეთოდოლოგია სასურველ მიზნების მიმართ არის დაფუძნებული კონფორმისტულ იდეალებზე. თეორიის ვარაუდები გახლავთ ის, რომ საჭიროა მესამე სამყაროს სახელმწიფოებისთვის განვითარების სტრატეგიების შეთვისება, რომლებიც განვითარებულია დასავლური სამყაროს მიერ. შარმილა ჯოში გადმოცემს აღნიშნულ ვარაუდს შემდეგი არგუმენტის გამოყენებით, რომ ვესტერნიზაცია გახლავთ შენიღბული და, რომ მისი ბუნებრივი პროგრესი მხოლოდ ხელოვნურია და მიყვება დასავლეთ ევროპისა და

1 Rostow, W. W. 1960. *The Stages of Economic Growth, a Non-Communist Manifesto*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1960

2 Ibid, (fb, 1)

ჩრდილოეთ ამერიკის ტრაექტორიას.¹ როგორ გარდაიქმნენ და „განვითარდნენ“ ისინი ასევე გახლავთ განხილვისა და დავის კიდევ ერთი მხარე დანარჩენი მსოფლიოსთვის. უფრო მეტიც, თეორია არის სტრუქტურირებული ძირძველი ტრადიციული ღირებულებებისა და ინსტიტუტების წინააღმდეგ, რაც ტრადიციებს განსაზღვრავს, როგორც კატეგორიად, რომელიც აუცილებელია რომ უარყოფილ იქნეს მესამე სამყაროს საზოგადოების მიერ. შესაბამისად, აღნიშნული ვარაუდები ნათელს ხდის, რომ მოდერნიზაციის თეორია არის დისკრიმინატორული ტრადიციების მიმართ.²

დამოკიდებულების თეორია, როგორც ვახსენეთ, ასევე განიხილება, როგორც თეორია, რომელიც ასევე სანინააღმდეგოს წარმოადგენს მოდერნიზაციის თეორიისა. დამოკიდებულების თეორიის მიხედვით მესამე სამყაროს მდგომარეობა არის შედეგი პირველი სამყაროს სახელმწიფოებში დაჩქარებული ეკონომიკური ზრდისა და ეკონომიკური განვითარებისა. თეორია წინა პლანზე წამოწევს ექსპლოატაციის დინამიკას, რომელშიც „მეტროპოლიტ“ სახელმწიფოებში განვითარებამ შეარყია „სატელიტ“ სახელმწიფოებში განვითარება. ეს აღნიშნავს, რომ მდიდარი კვლავ მდიდარი ხდება გაღარიბების ხარჯზე, სხვა სიტყვებით, კი „დამოკიდებულება“ გულისხმობს მდიდარი ქვეყნების მდიდარი წარმომადგენლები „დამოკიდებულნი“ არიან გაღარიბებული სახელმწიფოების სიღარიბეზე.³

დამოკიდებულების თეორია თავს ესხმის მოდერნიზაციის თეორიის მიერ შემოთავაზებულ პრობლემის გადაჭრის გზებს. დამოკიდებულების თეორია ნათელს ჰფენს დამახინჯებულ დამოკიდებულებას. ჯეიმს მიდგლის მიხედვით, დამახინჯებული დამოკიდებულება გახლავთ მარცხი განცდილი ეკონომიკური და სოციალური განვითარების მიზნების ჰარმონიულობის მიღწევის მცდელობასთან და, ასევე იმის მტკიცებასთან, რომ

1 Joshi, S. (2005). Theories of development: Modernisation vs Dependency. Retrieved from <http://infochangeindia.org/defining-development/theories-of-development-modernisation-vs-dependency.html>

2 Ibid,

3 Ibid, (fn, 5)

ეკონომიკური სარგებლიანობის განვითარება მთლიან მოსახლეობას ხვდება წილად.¹

მნიშვნელოვანი პრობლემის გადაჭრის გზა, რომელიც დასახა დამოკიდებულების თეორიამ, არის არ-დაკავშირება. ეს უკანასკნელი ნიშნავს სოციალური რევოლუციის მიღწევას, რაც ასევე გულისხმობს დრამატულად კავშირის განწყვეტას დასავლურ კაპიტალიზმთან, რომელიც განიხილება, როგორც ექსპლოატაციის წყარო და, რომელიც გულისხმობს პოლიტიკური ძალაუფლებისა და რესურსების ფლობის უფლების გადაცემას მომუშავე კლასისთვის.² ამას გარდა, დამოკიდებულების თეორია აღნიშნავს, რომ პრობლემის გადაჭრის შიდა გზები/საშუალებები ასევე საჭიროა მნიშვნელოვნად განვითარებისთვის.

კრიტიკა დამოკიდებულების თეორიის მიმართ არის შემდეგი, რომ აღნიშნული თეორია გეოგრაფიული ბუნებისაა საკუთარ ვარაუდებში, რომელიც ცდილობს შეარყიოს დასავლური პირველი მსოფლიოს სახელმწიფოების მნიშვნელობა. მეორეს მხრივ, დასავლური ექსპლოატაციის დადანაშაულების საკითხები არის შეფარდებით მართალი, რადგან დაქვემდებარების მიზეზები მესამე სამყაროს სახელმწიფოებში არ არის მხოლოდ იმ შედეგებთან დაკავშირებული, რომლებიც დასავლური საზოგადოების სარგებელს უზრუნველყოფენ.³

დასკვნა

ორივე თეორია აყალიბებს განსხვავებულ პერსპექტივებს მესამე სამყაროს სახელმწიფოებში განვითარების შესამცირებლად. მთავარი არგუმენტები შემდეგია: მოდერნიზაციის თეორია ვარაუდობს, რომ დაქვემდებარება არის ტრადიციის შედეგი, რომელიც მესამე სამყაროს სახელმწიფოებს არიდებს პროგრესს განვითარების უნივერსალური საფეხურების მემ-

1 Midgley, J. (1995). *Social Development: the development perspective in social welfare*. London: Sage Publications

2 Ibid,

3 Ibid, (fn, 19)

ვეობით.¹ ამის საპირისპიროდ კი, დამოკიდებულების თეორია აღნიშნავს, რომ პრობლემა მდებარეობს პირველი სამყაროს სახელმწიფოების მიერ მესამე სამყაროს ქვეყნების ხარჯზე განვითარების განგრძობად ბუნებაში. მოდერნიზაციის თეორია მიიჩნევს, რომ საგარეო გადაჭრის გზები უნდა იქნას განხორციელებული, მაშინ როდესაც დამოკიდებულების თეორია გულისხმობს, რომ მხოლოდ შიდა გადაჭრის გზები მოიტანს ცვლილების საფუძველს განვითარების საკითხებთან დაკავშირებით.²

REFERENCES:

1. Armer, J. Michael and John Katsillis. 2010. "Modernization Theory." *Encyclopedia of Sociology*, edited by E. F. Borgatta. Retrieved January 5, 2012
2. Burchill, S., Devetak, R., Linklater, A., Paterson, M., Reus-Smit, Ch., and True, J. (2001) *Theories of international relations*. 2nd ed. London: Palgrave.
3. Caniels, Marjolein, C.J. Roeleveld, and Adriaan Roeleveld. 2009. "Power and Dependence Perspectives on Outsourcing Decisions." *European Management Journal* 27:402–417. Retrieved January 4, 2012
4. Dever, J. (2010). The Italian coffee market 2010 (online).http://gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/The%20Italian%20Coffee%20Market%202010_Rome_Italy_12-3-2010.pdf
5. Graig, A., Hulme, D. and Turner, M. (2007) *Challenging global inequality: development theory and practice in the 21st century*. London: Palgrave Macmillan.
6. Heilbroner, Robert. 1985. *The Nature and Logic of Capitalism*. New York: W. W. Norton
7. Hendricks, John. 2010. "Dependency Theory." *Encyclopedia of Sociology*, edited by E.F. Borgatta. Retrieved January 5, 2012

1 Milanovic, Branko. *Income Inequality and Poverty During the Transition from Planned to Market Economy*. Washington, DC: World Bank, 1998. - See more at: <http://www.gc.cuny.edu/branko-milanovic#sthash.ThEU7y9L.dpuf>

2 Ibid,

8. Hewitt, T. (2000) “Half a century of development”, in Poverty and Development into the 21st Century, Allen, T., Thomas, A. (eds), Oxford: Oxford University Press
9. Irwin, Patrick. 1975. «An Operational Definition of Societal Modernization.” *Economic Development and Cultural Change* 23:595–613
10. Isbister, J. (2001) Promises not kept: the betrayal of social change in the thirds world. 5th ed. Bloomfield: Kumarian press
11. Joshi, S. (2005). *Theories of development: Modernisation vs Dependency*. Retrieved from <http://infochangeindia.org/defining-development/theories-of-development-modernisation-vs-dependency.html>
12. Kriauzaite, N. (2011) The Pacific Development Diary. Unpublished draft work.
13. Lehmann, D. (1997) An opportunity lost: Escobar’s deconstruction of development, *Journal of Development Studies*, 33(4): 568-578
14. Midgley, J. (1995). *Social Development: the development perspective in social welfare*. London: Sage Publications
15. Neckerman, Kathryn and Florencia Torche. 2007. “Inequality: Causes and Consequences.” *Annual Review of Sociology* 33:335–357.
16. Rodney, W. (1973). *How Europe Underdeveloped Africa*. Dar-Es-Salaam: Bogle-L’Overture Publications, London and Tanzanian Publishing House.
17. Rostow, W. W. 1960. *The Stages of Economic Growth, a Non-Communist Manifesto*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1960
18. Sachs, W. (2010) The development dictionary. London: Zed Books.
19. Sahle, 2010. Eunice N. *World Orders, Development and Transformation*. New York: Palgrave Macmillan
20. United Nations Development Programme. 2010. “Millennium Development Goals.” Retrieved December 29, 2011
21. Wallerstein, Immanuel. 1979. *The Capitalist World Economy*. Cambridge, England: Cambridge World Press.

GLOBAL INEQUALITY: THE ANALYSIS OF MODERNIZATION AND DEPENDENCY THEORY

Nana Lobzhanidze, Kristine Jinchveleishvili,
Ani Kenchashvili, Salome Lomsadze
TSU, Bachelor Students , Third Course

RESUME

History teaches that the inequality – unfair difference between groups of people whereas some of them possess the greater amount of wealth, status or opportunities, that creates the unequal exchange and unequal form of relations between them – is the major cause of radical social or political upheavals. Global inequality, that relates income inequality, is considered to be one of the most debated issues in the world. This inequality causes many problems that are measured by many empirical or theoretical examples from the history of humankind, therefore the solutions of these problems are offered by many theories. Between them, the most important assumptions are developed in Modernization Theory and Dependency Theory. They somehow develop contrast assumptions about the different aspects of this issue. Namely, their key claims include that for the Modernization Theory it is important to call for modernization, which is nothing else but transformation from subsistent living to labor division and market exchange that will stimulate the economic growth. It sees the poverty and underdevelopment as a result of traditional society system. As for the Dependency Theory it is built on the concepts of Marx that the history is a struggle of classes. The “core” like the “bourgeoisie” possesses the technological and manufacturing power that allows the production of value-added products and has a higher potential for capital accumulation. The main purpose thus of our report is to identify the compared analyses of the contribution of Modernization and Dependency Theory.

Key concepts: “Core” States, “Semi-peripheral and Peripheral” States, First World, Third World, Dependence, Underdevelopment, Development, Global Inequality, Dependency Theory, Modernization Theory.

**ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლი
ი.წ. სამხრეთის ქვეყნების განვითარებაში.
ქანისი: ჩინური კორპორაციები აფრიკაში**

**სალომე ონიანი, ზურა გამთენაძე,
თამთა კავლელაშვილი,**
თსუ, ბაკალავრიატის მე-3 და
მე-4 კურსის სტუდენტები.

რეზიუმე

ტრანსნაციონალური კორპორაციები დღევანდელ მსოფლიოში სულ უფრო მზარდი გავლენით სარგებლობენ. მსოფლიო პოლიტიკის გლობალიზაციასთან ერთად იზრდება იმ მოქალაქეებისა და მთავრობების წილი, რომლებიც უკმაყოფილებას გამოთქვამენ ასეთი ტიპის ორგანიზაციების მიმართ და მათ სახელმწიფო სუვერენიტეტის შელახვაში ადანაშაულებენ. ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა გასული საუკუნის სამოცდაათიანი წლებიდან ტენ სიაოფინის მეთაურობით თანდათან გადადის საბაზრო ეკონომიკაზე, თუმცა სახელმწიფოს როლი მაინც დიდია ამ ქვეყნის ცხოვრებაში. ბოლო ათწლეულია ჩინური ტრანსნაციონალური კორპორაციები გაიზარდნენ, გაძლიერდნენ და რეგიონულ აქტორებად ჩამოყალიბდნენ, რომელთაც ძალუძთ ამა თუ იმ რეგიონზე ძლიერი ზეგავლენის მოპოვება. სტატიაში აღწერილია იმ რეგიონული კორპორაციების საქმიანობა და მათი ხასიათი, რომლებიც ორიენტირებულნი არიან განვითარებად ქვეყნებზე, უშუალოდ კი აფრიკის კონტინენტზე. დეტალურადაა აღწერილი მათი დადებითი და უარყოფითი შედეგები აფრიკული სახელმწიფოებისა და მოსახლეობის ცხოვრებაზე.

საკვანძო სიტყვები: ტრანსნაციონალური კორპორაციები, რესურსების ათვისება, ჩინეთის ეკონომიკა, საერთაშორისო ვაჭრობა, მოსახლეობის კეთილდღეობა.

შესავალი

გლობალური ეკონომიკური პროცესებისადმი თვალის მისაღწევნებლად და იმ დინამიკის შესასწავლად საჭიროა ამ პრო-